

дження документа з метою визначення давності його виготовлення або хронологічної послідовності написання окремих частин і нанесення посвідчувальних знаків, яке проводиться експертом у передбачених законом випадках і порядку з використанням досягнень науки, технічних засобів і методик експертного дослідження за дорученням слідчого судді чи суду, наданим за клопотанням сторони кримінального провадження.

Список використаних джерел:

1. Експертизи в судовій практиці: навч. посібник / В. Г. Гончаренко та ін. К.: Либідь, 1993. 197 с.
2. Гонгало С. Й. Судова техніко-криміналістична експертиза документів: сучасні можливості дослідження та перспективи розвитку: дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. К., 2013. 22 с.
3. Експертиза срока давности изготовления документов // Независимая экспертиза. Автономная некоммерческая организация. Консалтинговый центр: веб-сайт. URL: http://anone.ru/ekspertiza_davnosti_dokumentov (дата звернення: 28.12.2018).
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар: у 2 т. / Бандурка О. М. та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. Х.: Право, 2012. Т. 1. 768 с.
5. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 28. Ст. 232.
6. Про затвердження Положення про експертно-кваліфікаційні комісії та атестацію судових експертів: Наказ Міністерства юстиції України від 03.03.2015 № 301/5, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 04.03.2015 за № 249/26694. *Офіційний вісник України*. 2015. № 17. С. 278. Ст. 468. Код акту 75939/2015.
7. Теорія та практика проведення судових експертиз за напрямом інженерних, економічних, товарознавчих видів досліджень та оціночної діяльності: монографія / за редакцією проф. Хомутенко В. П., к. ю. н. Костіна О. Ю. Одеса, 2018. 274 с.
8. Російська Е. Р. Сучасні проблеми використання спеціальних знань у кримінальному та цивільному судочинстві // Судова реформа в Україні: проблеми оновлення процесуального законодавства: матеріали науково-практичної конференції. Миколаїв, 2001. С. 32–41.
9. Лиховид І. М. Щодо проблеми самостійності експерта в кримінальному судочинстві. *Криміналістичний вісник*. 2006. № 1 (5). С. 30–34.
10. Бордюга Л. Г. Поняття і процесуальна природа судово-екологічної експертизи // *Форум права*. 2009. № 1. С. 70–77. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-1/09b1gcee.pdf> (дата звернення: 11.12.2018).

УДК 344.65

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.6.56>

ТОРБАС О. О.

**КЛАСИФІКАЦІЯ ВИДІВ РОЗСУДУ
У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ**

Стаття присвячена проблематиці класифікації видів розсуду у кримінальному процесі. У статті автор розглядає наукові напрацювання інших вчених з питань класифікації видів розсуду в праві незалежно від галузі. Завдяки цьому були зроблені узагальнені висновки щодо характерних ознак, за якими були здійснені класифікація видів розсуду у кримінальному процесі.

Автор запропонував декілька видів класифікації розсуду. У статті залежно від прогнозованості розсуду запропоновано розглядати прогнозований і не прогнозований розсуд. Автор звертає увагу на завдання, яке ставив перед собою законодавець при складанні та затвердженні нормативно-правового акта. Також розсуд у кримінальному процесі за ступенем свободи при застосуванні запропоновано поділяти

© ТОРБАС О. О. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу (Національний університет «Одеська юридична академія»)

на альтернативний розсуд (він поділяється на активний альтернативний та обмежений альтернативний), рамковий розсуд та оціночний розсуд.

Активний альтернативний розсуд виявляється в ситуаціях, коли приймаються рішення про вчинення або не вчинення дій; обмежений альтернативний розсуд – коли обирається одне з можливих рішень, встановлених законодавцем. Залежно від суб'єктів застосування розсуду автор пропонує виділяти розсуд суб'єктів, уповноважених на здійснення кримінального провадження, та розсуд суб'єктів, які допомагають у забезпеченні здійснення кримінального провадження. Автор окремо обґрунтовує віднесення до останньої групи розсуд таких суб'єктів як керівник органу досудового розслідування, оперативні підрозділи та представник персоналу органу пробації.

Автор статті зазначає, що вказані суб'єкти не наділені процесуальною самостійністю, однак можуть приймати юридично значущі рішення на власний розсуд (наприклад, тільки керівник органу досудового розслідування має право встановлювати ефективність чи неефективність досудового розслідування, а оперативні підрозділи, діючи виключно в межах вказівок слідчого та прокурора, мають право самостійно вибирати тактику та методику виконання таких доручень, що матиме прямий вплив на ефективність відповідних слідчих (розшукових) дій.

Ключові слова: розсуд, альтернативний розсуд, суб'єкти застосування розсуду.

This article is devoted to the problem of classification of discretion types in criminal proceedings. In the article author analyses scientific achievements of other scientists within the problem of classification of discretion types in law irrespective of its branches. As a result, generalized conclusions were drawn regarding features by which the types of discretion in criminal process were classified.

Author suggested several types of classification of discretion. Thus, depending on the predictability of discretion, it was suggested to consider predicted and unpredicted discretion. In this particular case, author emphasizes task set by the legislator when drafting and approving legislative act. It is also proposed to divide discretion in criminal process by the degree of freedom of its application into alternative discretion (which, in turn, also could be divided into active alternative and restricted alternative discretion), framework discretion and assessment discretion. Active alternative discretion could be used in situations where subjects think on committing or non committing any legal act; restricted alternative discretion could be used in situations where subjects choose one of the possible solutions set by the legislator.

Depending on the subjects of applying discretion, author proposed to divide discretion into discretion of subjects who are authorized to prosecute and to discretion of subjects who assist in the enforcement of criminal proceedings. In the last group author pointed out discretion of such subjects as the head of the pre-trial investigation agency, operational units and a representative of the probation officer's staff.

In the article author stated that these entities are not vested with procedural autonomy but can make legally significant decisions at their own discretion (for example, only head of the pre-trial investigation agency has the right to determine the effectiveness of pre-trial investigation, and operational units, though acting exclusively within the mandate of investigator or prosecutor, have the right to choose independently tactics and methods of execution such orders, which will have a direct impact on the effectiveness of the respective investigative (search) actions).

Key words: discretion, alternative discretion, subjects of discretion.

Вступ. Чинний КПК України містить значну кількість оціночних понять, які суттєво ускладнюють процес правозастосування відповідних положень. У кримінальному процесі значно зросла роль розсуду в процесі реалізації правових положень, однак складність застосування розсуду, особливо в такій галузі права як кримінальний процес, вимагає більш глибокого наукового дослідження цього питання. Аналізуючи розсуд у кримінальному процесі, в першу чергу необхідно встановити, які види розсуду притаманні цій галузі права.

Проблематикою класифікації видів розсуду займалися науковці Д.Б. Абушенко, А. Барак, А.Т. Боннер, К.І. Комісаров та інші. Проте необхідно констатувати певні пробіли в правовій доктрині саме з цього питання, чим і пояснюється актуальність дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є формулювання класифікацій видів розсуду у кримінальному процесі України на підставі аналізу наукових робіт вчених із вказаної проблеми.

Результати дослідження. Правова доктрина не вперше стикається з проблемою класифікації видів розсуду в праві, а тому існує достатня кількість наукових розробок із цього питання. Далеко не завжди науковці визначають єдину класифікуючу ознаку, за якою групуються види розсуду. Так, Р. Паттенден (R. Pattenden) у своїй роботі просто виокремлює чотири види розсуду:

1. «Відкрити» («явний») розсуд. Замість прийняття рішення на основі закріпленої норми (якщо а, то суддя повинен застосувати b) суддя має уповноважити одну з альтернативних дій (якщо а, то суддя може обрати b або с).

2. «Відхильний» розсуд, який передбачає можливість суду ігнорувати правові норми без загрози понесення відповідальності.

3. «Прихований» розсуд, який має місце при оцінці неточних понять (наприклад, розумний, необхідний, справедливий).

4. Розсуд відносно встановлення та оцінки фактів [1].

К. Шнейдер (С.Е. Schneider) також виділяє чотири види розсуду без встановлення уніфікованого критерію групування. Науковець зазначає, що існують:

1) «khadi-розсуд», тобто розсуд за обов'язковим віднесенням особи, яка приймає рішення, до наймудріших, які розуміють принципи правосуддя та можуть винести рішення шляхом спілкування з громадою. А.Т. Кронмен (А.Т. Kronman) зазначав, що khadi-правосуддя – це винесення рішення виключно типу ad hoc, в якому справи розглядають на індивідуальній основі з хаотичним змішуванням правових, духовних, емоційних та політичних поглядів. Khadi-правосуддя є нерациональним, бо воно ненормативне, не робить спроби засновувати рішення на загальних принципах і намагається вирішити кожну справу по суті в світлі унікальних обставин, які відрізняються від справи до справи» [2, с. 76–77];

2) «ненормативний розсуд». Такий вид розсуду застосовується у випадку, коли «можна вважати, що справи виникли із обставин настільки різноманітних, настільки складних і не прогнозованих, що норми, які необхідно застосувати для правильного вирішення спору по суті, не могли бути написані;

3) «нормотворчий розсуд» присутній тоді, коли законодавець, здатний розробити належні дієві норми, вважає, що найкращі нормативні правила мають бути створені судовою практикою, у зв'язку з чим самоусувається від прийняття правових норм;

4) «нормативно-компромісний розсуд» виявляється у випадках, коли члени відповідних державних органів не можуть прийти до рішення про тлумачення чинних правових норм. У такому випадку судовий розсуд виступає в якості навмисного правового компромісу, оскільки бездіяльність відповідних органів є мовчазною згодою для судів використовувати право вирішувати справи без належного юридичного керівництва [3, с. 79].

Р. Дворкін (R. Dworkin) пропонує власну класифікацію розсуду з видами та підвидами:

1) «слабкий розсуд», який поділяється на два підвиди. Перший із них виявляється в процесі прийняття окремих судових рішень при діючих правових нормах, другий – при винесенні кінцевого судового рішення, яке не може бути змінено або скасовано вищою інстанцією;

2) «сильний розсуд», який виявляється у випадках, коли суддя не пов'язаний із правовими нормами, встановленими відповідними владними органами [4, с. 32].

Р. Гудін (R.E. Goodin) в «слабкому розсуді» виокремлює такі пари: формальний-неформальний розсуд (формальний існує у випадку, коли його застосування витікає зі змісту правової норми; неформальний розсуд застосовується тоді, коли мова норми незрозуміла), попередній-кінцевий розсуд (залежно від можливості або неможливості подальшого скасування відповідного судового рішення) [5, с. 236].

А. Барак пропонує декілька класифікацій судового розсуду. Так, науковець виділяє:

1) залежно від обсягу свободи при застосуванні розсуду:

– вузький розсуд (варіантів розсуду мало, але не менше двох);

– широкий розсуд (багато варіантів розсуду);

2) залежно від ступеня директивності та обмежень, передбачених законом:

– обмежений розсуд (наявні обмеження при застосуванні розсуду, визначені законодавцем);

– абсолютний розсуд (обмеження відсутні);
 3) залежно від об'єкта судового розсуду:
 – вибір із сукупності фактів, необхідних для вирішення конфлікту;
 – судовий розсуд при застосуванні норми, яка передбачає вибір із різних варіантів застосування, які допускаються відповідною нормою, одного, який визнається таким, що найбільше відповідає конкретній ситуації;

– судовий розсуд при встановленні норми, який передбачає вибір із нормативних можливостей найбільш вдалого варіанту [6, с. 27].

А.Т. Боннер і К.І. Комісаров вказують на існування чотирьох видів розсуду:

1) конкретизація суб'єктивних прав та обов'язків;

2) застосування факультативних норм;

3) випадки, коли законодавець надає юридичне значення індивідуальним особливостям справи не шляхом їх типізації у вигляді юридичних фактів, а шляхом визначення їх загальної характеристики в гіпотезі норми;

4. можливість прийняття рішення, яке регламентує діяльність державного органу, в тому числі і суду, шляхом узагальнених формулювань, без чіткої вказівки, якими повноваженнями він наділений [7, с. 44; 86 с. 29].

Д.Б. Абушенко пропонує такі види розсуду:

1. альтернативний вид – коли суд обирає з декількох законних варіантів, прямо передбачених законодавцем;

2. рамковий вид – коли суд обмежений певними рамками/межами (верхньою та нижньою);

3. змішаний;

4. рамковий без верхньої межі [9, с. 104].

Н.В. Громова виділяє три види розсуду:

1. тлумачення тотожних за юридичною силою нормативних актів (наприклад, кодексів);

2. усунення судом зовнішньої формальної колізійності норм;

3. «чистий» судовий розсуд [10, с. 52].

О.А. Папкова розглядає можливість встановлення видів розсуду як способу визначення суттєвих особливостей та переваг застосування судового розсуду, та пропонує наступну класифікацію:

1. відносно-визначений судовий розсуд, який ділиться на наступні підвиди:

- ситуаційний судовий розсуд (застосування аналогії права та закону; застосування загальних норм, які передбачають підстави виникнення певних прав та обов'язків; застосування норм, які містять формулювання «справедливий», «поважні причини», «інтереси дитини» тощо; розсуд при конкретизації суб'єктивних прав та обов'язків, коли суд передбачає їх обсяг та зміст; розсуд при визначенні розміру відшкодування, компенсації шкоди);

- альтернативний судовий розсуд (застосування альтернативних норм права);

2. повноважний судовий розсуд, в якому автор виділяє факультативний судовий розсуд [11, с. 349].

О.О. Огілець, аналізуючи сфери використання слідчим розсуду на стадії попереднього розслідування, виділив наступні його види:

- при визначення напряму ходу розслідування;

- при організації та проведенні слідчих дій, в тому числі при виборі моменту і тактики їх проведення;

- при прийнятті процесуальних рішень;

- при визначення меж розголошення відомостей попереднього слідства;

- при оцінці доказів, які зібрані в справі, з точки зору їх достатності [12, с. 28].

М.А. Ніков, пропонує власну багаторівневу класифікацію судового розсуду, за основу розподілу видів взяв направленість такого розсуду. Таким чином вчений виділяє судовий розсуд відносно питань права та відносно питань фактів [13, с. 30].

Можна помітити, що на даний момент в правовій доктрині існує досить багато способів для класифікації розсуду як всеохоплюючого правового поняття, так і розсуду окремих суб'єктів (слідчого, судді та ін.). Крім того, окремі науковці намагаються створити розгалужену систему видів та підвидів розсуду, яка б об'єднала всі можливі варіації розсуду. Розробити таку класифікацію набагато складніше, адже мають бути визначені групуючі характеристики не лише за видами, а і підвидами. В той же час ефективність створення саме такої класифікації видається дещо сумнівною. Багато в чому різновиди розсуду доповнюють один одного або можуть мати

одразу декілька проявів. Створення єдиної системи змушує окремі різновиди розсуду розміщати на різні «полюси» такої системи, таким чином вказуючи на відсутність будь-якого органічного зв'язку між ними, хоча насправді це не так.

У зв'язку з цим при класифікації видів розсуду в кримінальному процесі найефективнішим способом буде формування декількох класифікацій відповідно до одного критерію. І в якості першої категорії можна назвати **прогнозованість** розсуду в кримінальному процесі. Відповідно до даної ознаки можна виділяти:

- 1) прогнозований розсуд;
- 2) непрогнозований розсуд.

В даному випадку мова ведеться про ситуації, за яких законодавець або спеціально вказав на можливість застосування розсуду по відношенню до певних правових норм, або в силу низької якості правових норм, юридичної техніки чи помилкового тлумачення уповноважені суб'єкти кримінального провадження самостійно застосовують розсуд, хоча таку ідею законодавець в правову норму не закладав.

Наступною категорією для класифікації видів розсуду можна назвати **ступінь свободи при застосуванні розсуду**. Опираючись на класифікацію, запропоновану Д.Б. Абушенко, можна визначити такі види розсуду в кримінальному процесі:

1) альтернативний розсуд, тобто розсуд, за якого уповноважений суб'єкт може обрати одну з альтернатив, запропоновану законодавцем. Такий вид розсуду має підвиди:

- активний альтернативний розсуд. В даному випадку мова йде про ситуації, за яких уповноважені суб'єкти приймають рішення про вчинення або невчинення певних процесуальних дій, прийняття або неприйняття процесуальних рішень. Такий підвид об'єднує в собі всі випадки, за яких, наприклад, слідчий або прокурор приймають рішення про проведення окремих слідчих чи негласних слідчих (розшукових) дій, про повідомлення про підозру, про відкриття матеріалів досудового розслідування, а слідчий суддя чи суд приймають рішення про обрання заходів до порушників порядку судового засідання тощо. При цьому слід ще раз наголосити, що на цьому етапі не приймається конкретне рішення або обирається конкретна дія, а лише приймається рішення про «активізацію» слідчого, прокурора, суду в частині реалізації власних повноважень;

- обмежений альтернативний розсуд. Такий розсуд настає після того, як уповноважений суб'єкт прийняв рішення вступити у кримінальні процесуальні відносини шляхом вчинення певних дій чи прийняття певних рішень, тобто після активного альтернативного розсуду. У випадку обмеженого альтернативного розсуду слідчому, прокурору, слідчому судді, суду надається можливість обрати одне із чітко встановлених (і таким чином обмежених) законодавцем рішень;

2) рамковий розсуд. В даному випадку, по аналогії з позицією Д.Б. Абушенка, суб'єкту застосування розсуду пропонується обрати одну з можливих дій в межах певних рамок, встановлених законодавцем. Наприклад, відповідно до ч. 1 ст. 139 КПК України, у випадку неприбуття на виклик слідчого, прокурора підозрюваного, обвинуваченого, свідка, потерпілого, цивільного відповідача, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, слідчий суддя може накласти грошове стягнення у розмірі від 0,25 до 0,5 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Таким чином законодавець встановив певні межі («рамки») розміру грошового стягнення, в який слідчий суддя вільний у виборі в залежності від конкретної ситуації та за умови можливої аргументації прийнятого рішення.

3) оціночний розсуд. В даній категорії пропонується об'єднати ті випадки, в який суб'єкт розсуду повинен обрати найбільш ефективний спосіб реалізації владних повноважень з урахування оціночних понять, які передбачені в кримінальному процесуальному кодексі. Особливості імплементації такого розсуду в першу чергу пов'язані з конкретним оціночним поняттям, яке необхідно застосувати суб'єкту владних повноважень. В якості одного з найяскравіших прикладів можна навести формулювання допустимого доказу. Законодавець наводить приклади істотного порушення прав та свобод людини, за який будь-які докази мають визнаватися недопустимими (ст. 87 КПК України), проте оцінка доказів з точки зору допустимості даним положенням не обмежується. Слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд повинні провести повну ґрунтовну оцінку доказів задля прийняття рішення про допустимість чи недопустимість доказів.

Особливість такого виду розсуду полягає в тому, що його обсяг буде залежати від конкретного оціночного поняття та, відповідно, конкретних обставин кримінального провадження. Уповноважена кримінальним процесуальним законодавством особа має оцінити всі обставини, які впливають на поняття, що підлягає оцінці, та прийняти відповідне рішення згідно з вимогами кримінального процесуального законодавства.

Також в якості класифікації видів розсуду можна запропонувати розмежування за суб'єктами, які уповноважені застосовувати розсуд в кримінальному процесі. Розсуд в кримінальному процесі – це виключно повноваження, а тому можливість застосовувати розсуд можуть лише суб'єкти, які наділені владними повноваженнями в кримінальному процесі. У зв'язку з цим можна виділити наступні форми розсуду:

1) розсуд суб'єктів, уповноважених за здійснення кримінального провадження. В дану категорію необхідно віднести тих суб'єктів, роль яких є ключовою в процесі розслідування, розгляду та вирішення кримінальних правопорушень: *слідчого, прокурора, слідчого суддю та на суд*.

2) розсуд суб'єктів, які допомагають в забезпеченні здійснення кримінального провадження. Такі суб'єкти самостійно не забезпечують рух кримінального провадження, а лише сприяють у його здійсненні. До таких суб'єктів належать:

- керівник органу досудового розслідування. Відповідно до ст. 39 КПК України, керівник органу досудового розслідування на власний розсуд може визначати слідчого (слідчих), який здійснюватиме досудове розслідування, а у випадках здійснення досудового розслідування слідчою групою – визначати старшого слідчої групи, який керуватиме діями інших слідчих; визнати досудове розслідування неефективним, наслідком чого буде відсторонення слідчого від його проведення; давати письмові вказівки слідчому, які не повинні суперечити вказівкам прокурора тощо;

- оперативні підрозділи. Оперативні підрозділи в кримінальному процесі не наділені ініціативністю та самостійністю, і повинні виконувати доручення слідчого та прокурора в межах, які були окреслені в таких дорученнях. В той же час тактика та методика виконання доручень (особливо в частині проведення слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій) обирається вже самими працівниками оперативних підрозділів на власний розсуд. Таким чином хоча і у досить обмежених рамках, проте можна констатувати, що оперативні підрозділи також наділені розсудом в кримінальному процесі. Проте такий розсуд не може суперечити вказівкам слідчого та прокурора, а лише доповнювати їх з тактичної точки зору;

- представник персоналу органу пробації. При підготовці до складання, складанні та проголошенні досудової доповіді представник персоналу органу пробації як посадова особа має низку повноважень, які він може реалізовувати на власний розсуд з метою виконання покладених на нього завдань. Відповідно до п. 1 ч. 3 ст. 721 КПК України, представник персоналу органу пробації зобов'язаний скласти досудову доповідь, зміст якої регулюється Наказом Міністерства юстиції України [14]. В той же час встановлення конкретних відомостей, які мають бути відображені в досудовій доповіді, а також ігнорування обставин, які не матимуть суттєвого значення для досудової доповіді та прийняття рішення про виключення таких обставин здійснюється на власний розсуд представником персоналу органу пробації, що підтверджує його статус як суб'єкта, що наділений розсудом в кримінальному провадженні.

Висновки. В даній статті було запропоновано три різні класифікації видів розсуду в кримінальному процесі України (за прогнозованістю, ступенем свободи та суб'єктом реалізації). Очевидно, що це далеко не єдині способи класифікації видів розсуду, у зв'язку з чим можна констатувати необхідність подальшої наукової розробки даної проблематики.

Список використаних джерел:

1. Pattenden R. *Judicial Discretion and Criminal Litigation*. Oxford: Clarendon Press 1990. 496 p.
2. Kronman A.T. *Max Weber*. Stanford, Calif.: Stanford University Press, 1983. 214 p.
3. Schneider C. *Discretion and Rules. A Lawyer's View. The Uses of Discretion*. London: Clarendon Press, 1992. 47-88 p.
4. Dworkin R. *Taking Rights Seriously*. Massachusetts: Harvard University Press, 1977. 563 p.
5. Goodin R.E. *Welfare, Rights and Discretion*. *Oxford Journal of Legal Studies*. 1986. № 6(3). 232-261 p.
6. Барак А. Судейское усмотрение. Пер. с англ. М.: Норма, 1999. С. 364.
7. Боннер А.Т. Применение закона и судебное усмотрение. *Советское государство и право*. 1979. № 6. С. 34-42.
8. Комиссаров К.И. Судебное усмотрение в советском гражданском процессе. *Советское государство и право*. 1969. № 4. С. 49-56.
9. Абушенко Д.Б. Судебное усмотрение в гражданском процессе: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. М., 2002. 164 с.
10. Громова Н.В. Виды судейского усмотрения при совершении процессуальных действий. *Арбитражная практика*. 2002. № 3. С. 49-52.

11. Папкова О.А. Усмотрение суда. М.: Статут, 2005. 413 с.
12. Огилец А.А. Процессуальные, тактические и психологические аспекты усмотрения следователя: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Краснодар, 2005. 190 с.
13. Никонов М.А. Судейское усмотрение: уголовно-процессуальные аспекты: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Москва, 2013. 272 с.
14. Про затвердження порядку складання досудової доповіді: Наказ Міністерства юстиції України від 27.01.2017 № 200/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-17/print> (дата звернення: 09.01.2020).

УДК 343.137

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.6.57>

ШУМЕЙКО Д.О.

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

У статті досліджено поняття, форми, нормативну основу міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні. Визначено особливості практичної реалізації окремих форм міжнародного співробітництва під час здійснення спеціального кримінального провадження з урахуванням українських, міжнародних нормативних актів та практичної діяльності правоохоронних органів. Зазначено, що зміст Кримінального процесуального кодексу України визначає такі форми міжнародного співробітництва: міжнародну правову допомогу; видачу осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадицію); кримінальне провадження у порядку перейняття; визнання та виконання вироків іноземних держав та передачу засуджених осіб.

Визначено проблемні питання міжнародного співробітництва під час здійснення спеціального кримінального провадження, серед яких тривалість та якість виконання запитів і доручень, ризики, пов'язані із реалізацією заходів міжнародного співробітництва у спеціальному кримінальному провадженні. Запропоновано врахування практичних положень, що нададуть можливість усунути недоліки, пов'язані з підготовкою та визначенням змісту запитів про надання міжнародної правової допомоги. Надано пропозиції щодо вжиття низки специфічних організаційно-тактичних заходів з метою екстрадиції осіб, які ухиляються від особистої участі у провадженні, зокрема: здійснення дій задля екстрадиції до застосування процедури *in absentia*; аналіз законодавства запитуваної держави у частині допустимості процедури *in absentia* за внутрішнім правом та/або видачі осіб, до яких вона була застосована та кримінальної відповідальності за таке правопорушення; підтвердження дій запитуючої сторони щодо отримання прав підозрюваного, обвинуваченого, що включають інформацію про належне повідомлення особи про кримінальне провадження, забезпечення права на захист, доступ до суду; визначення і оцінка неофіційних або спеціальних каналів співробітництва, що використовуються зацікавленими державами поза механізмами співпраці, передбаченими відповідними міжнародними договорами, але у відповідності до їх норм і принципів.

Ключові слова: міжнародне співробітництво, кримінальне провадження, екстрадиція, запит про надання міжнародної правової допомоги, спеціальне кримінальне провадження.